

Smaastykker.

IV.

Reformationsjubilæet i Aalborg 1717.

Ved *D. H. Wulff.*

I Kirkehist. Saml. 4 R. I, 268 ff. har Hr. Hans Olrik givet en Fremstilling af »Reformationens 200-Aars Jubilæum i Danmark 1717«, hvori der S. 284—6 kortelig berettes om den usædvanlig glimrende Maade, hvorpaa Festen højtideligholdtes i Aalborg fremfor i nogen anden Provinsstad. En noget omstændeligere Beretning om denne Fest meddeles nedenfor efter et Haandskrift i det store kongelige Bibliothek i Kjøbenhavn (Ny kgl. Saml. 747 b. 4to).

Jubilæum religionis seculare Alburgensium 1717.

Efter at den allerhøjeste Gud i disse Riger og Lande naadelig udi 200 Aar havde bevaret den rette, rene, uforfalskede apostoliske katholske Religion, siden Reformationen begyndtes ved den Guds Mand Doctor Morten Luther Aar 1517 den 31te Oktober, til nu forløbne Aarsdag den 31te Oktober 1717, lod hans kongelige Majestæt vor allernaadigste Arveherre og Konge, Kong Frederik den fjerde, ved gudeligste Anordning foranstalte en Jubelfest at holde udi otte Dage overalt i hans Majestæts Riger og Lande, hvilken Anordning skete angaaende Aalborg Stift ved en

kongelig allernaadigst Befaling, dateret Koldinghus den 4de August 1717, til vor højærværdige Hr. Biskop, Mag. Frans Thestrup, hvilken kongelige Ordre blev da efter dessen Indhold til Intimation for Jubelfesten først læst af Prædikestolene til alle fire Prædikener Søndagen den 24de Oktober, som var otte Dage, før Festen skulde begyndes, da samtlige Præsterne foruden deres ordinære Formaninger, saavel den Dag som udi alle Prædikener de Uger tilforn, gjorde og da efter oplæste kongelig Befaling bevægeligste Tillysnings Intimation og Formaning med a parte Tale efter Prædiken til at berede alle Guds Børns Hjærter til tilbørlig Andagt at celeberere bemeldte Højtid med, ligesom og Hr. Biskoppen fjorten Dage tilforn ved da forefaldende Landemode den 13de Oktober udi en latinsk oratione jubilæa paa en Times Tid havde formanet samtlig Kleresiet til baade selv rettelig at overveje slig Guds store Naade og bestandige Varetægt over sin Kirke, saa og ved idelig Formaning at tilholde deres Tilhørere til Andagt og ret aandelig Glæde og Taksigelse udi bemeldte Jubelfest, hvortil og Biskoppen gav adskillige monita om, hvad fornemmelig da udi Prædikenerne skulde meldes, og hvorledes Jubelfesten til helligste Solennitet skulde foranstaltes, som og hans velædle Velærværdighed Provsten, Hr. Konsistorial-assessor, Mag. Sixtus Aspach havde til førmeldte Jubelfestes Intimation, til nogen Kundskab forud for de enfoldige at indføre, opsat en smuk Komposits, som og blev oplæst, angaaende Religionens Tilstand her udi Danmark fra Christi Fødsels Tid af, først under Hedenskabet, siden efter Kristendommens Begyndelse her udi Kong Harald Klaks Tid, noget om alle Forandringer, baade under Pavedømmets Mørkhed og Lutheri Reformations Oplysning, indtil denne Tid, for des bedre at opvække Guds Børns Andagt til at overveje Guds store Gjerninger med sin Menighed iblandt os.

Lørdagen da derefter den 30te Oktober, som var næste Dag før Festen, blev Jubelfesten af Stadens Instrumentister efter Øvrighedens Anstalt indblæst solenniter med Valdhorn

og Trompeter af begge Taarnene, paa Torvene, fra Slottet og Raadstuen. Desimidlertid kørte de tvende øverste Collegæ i Skolen omkring udi Biskoppens Vogn, og udi Biskoppens, Rectoris og Conrectoris Navn med dertil komponerede Programmate invitationis et intimationis, som og da var paa en sort Tavle opslaaet over Skoledøren, inviterede Hr. Stiftsbefalingsmanden, Hr. Rudolf Baron af Gersdorf, med mange andre fra Landet dertil ankomne og tilstedeværende Adelspersoner, samt alle andre, baade Gejstlige og Verdslige, af alle Stænder udi Byen til trende Solenniteter, som paa Aalborg Kathedralskole skulde med solenne Orationer og Musik anhøres, da og Skolen til samme Højtid var siret og udstafferet, det bedste muligt var, Cathedra med Himmel over, beklædt med rødt Damask, og røde Damaskes Gardiner hang smukt opbundne paa begge Sider af Mesterlektie-Døren, hvor Lutheri Skilderi var opslaaet indenfor og Pavens udenfor; desforuden var Skolen baade inden og uden Mesterlektien betrukket med bedste Tapetserier, som kunde bekommes, og ellers siret med smukke Skilderier og Gardiner udi Vinduerne, samt opsatte baade røde Damaskes og Guldlæders Stole Skolen igjennem for de indbudnes Kommoditet.

Lørdag Aften fra Klokken 6 til 7 ringede det til Festen med alle Byens Klokker.

Søndagen derefter den 31te Oktober, som var Jubelfestens første hellige Dag, kimede det mellem 3 Gange Ringen til alle Prædikenerne, som og paa alle Helligdagene Jubelfesten igjennem, ligesom paa de store Højtider, og da prædikede alle Byens Præster selv, som ellers udi ganske Festen, over de sædvanlige Søndagens evangeliske og apostoliske Texter, dog saa, at de af Anledning af de Ord udi Evangelio: »Giver Gud det, Guds er, og Kejseren det, Kejserens er«, baade udi Exordio, dertil indrettet, og Exegesi mesten rørte om det, som angik Reformationen og Festen, og læstes efter alle Prædikenerne saa vel som siden alle Dage udi Festen, baade hellige og søgne Dage, den

dertil af Hr. Biskop Worm udi Sjællands Stift tilskikkede yndelige Jubelbøn med strax paafølgende sungne Tak- og Lovpsalme: »O Gud! vi love dig« samt andre til Hverdags-solennitet beskikkede Psalmer; men til Højmesse og Aftensang hørtes altid baade før og efter Prædiken en smuk Jubelmusik, som til samme Tid om Reformationen var komponeret. Efter Højmassen mødte samtlig Adelskabet, som dertil med alle, baade Gejstlige og Verdslige udi Byen, vare inviterede, Klokken 11½ paa Aalborg Slot og fulgte Hr. Stiftsbefalingsmanden og Biskoppen udi Procession og en Suite af 22 Karosser under Kanonskud fra Slottet til førbemeldte Aalborg Skole, hvor de af Stadens Instrumentisters Musik bleve modtagne, som med Trompeter og Valdhorn blæste ud af Vinduet mod deres Ankomst, og Conrector scholæ, som drog noget i Forvejen og stod ved Døren med samtlige Collegis og tog imod dem og ledsagede dem op paa Skolen, hvor de af Skolens Musik, som med Positiv, Vokal- og anden Instrumental-Musik var anrettet, bleve saluterede; derefter, der alle vare skikkede til Sæde og et smukt musikalsk Stykke var hørt, holdt Rector scholæ, Mag. Matthias Thestrup, kgl. Majestæts Landsdommer udi Nørrejylland, Klokken 12 en Orationem jubilæam de reformatione ut per Lutherum inchoata, propagata et confirmata, hvorudi han prisede Lutherum laborantem in Christianismo et Christianismum jubilantem in Lutheranismom med hosføjede Vota. Efter Orationen hørtes en smuk Musik, og derefter fulgtes Hr. Stiftsbefalingsmanden og Biskoppen med den ganske Svite baade af Adel, gejstlige og verdslige Personer udi samlet Procession til St. Budolfi Kirke til Aftensang, hvor da, som ganske Festen igjennem, vare antændte Voxlys udi Lysekronerne ligesom til Julefest, og hørtes da Kapellanens Jubelprædiken med Musik før og efter Prædiken, med læste Jubelbøn og sungne »O, Gud! vi love dig«.

Om Aftenen derefter trakterede Hr. Stiftsbefalingsmanden Adelen og andre indbudne udi en fornøjelig Assemblée paa

Aalborg Slot, som bleve diverterede med Musik af Stadens Instrumentister.

Mandagen derefter, som var Allehelgensdag, Jubelfestens anden Helligdag, passerede ligeledes med Prædikener, Musik, læste Jubelbøn og sungne »O, Gud! vi love dig« til alle Prædikener, som forrige Dag er meldt, og prædikede Hr. Biskoppen, Mag. Frans Thestrup, da til Højmesse efter højkongelig Ordre udi St. Budolfi Kirke som Stiftets Hoved-Kathedralkirke, hvortil da og bemeldte Svite af Adel og andre igjen indfandt sig, og efter Prædiken Kl. 11½ mødte den ganske Svite af Adel, Gejstlige og Verdslige med Hr. Stiftsbefalingsmanden, ligesom forrige Dag paa Slottet, nu i Bisperesidensen, og Klokken 12 udi en lang, anselig Følge ginge Par og Par udi Procession under løsende Skud fra Biskoppens til Skolen, hvor de da ligeledes, som forrige Dag meldt er, bleve modtagne med baade Vocal- og Instrumentalmusik, og efter at et latinsk Jubelstykke, dertil komponeret, var udmusiceret, begyndte Conrector scholæ, Mag. Christian Thestrup, selv ex cathedra lydelig den hellige Hymne: »Veni, sancte spiritus«, og efter at den ved Skolens Musik per buccinam jubilem var udsungen, holdt bemeldte Conrector en orationem historico-jubilæam de conservatione antiquissimi ante Lutherum Lutheranismi, som til glædelig Jubelopmuntring tillige meldte om Kongens og det ganske Hofs og store Ridderskares Glæde og glædelige Anstalt til samme Dags og Times Jubel at celebrere, hvorpaa blev midt udi Orationen af ganske Forsamlingen sunget paa Latine »Te deum laudamus«, og derefter blev Orationen sluttet med Vota for Religionen, den kristne Kirke, Kongen og det kongelige Hus og Regeringen saa vel som og mod Menighedens og Rigets Fjender, for alle og hver især, til Freds og Fryds Kon-servation. Efter Orationen og derpaa følgende Musik gik Sviten igjen fra Skolen til Kirken at holde Aftensang og derfra siden til Hr. Krigskommissarius Hauch, hvor om

Aftenen en smuk Assemble blev holdt til manges Fryd og Fornøjelse.

Tirsdagen den 2den November, som var Jubelfestens tredje Dag, holdtes først dansk Prædiken, som sædvanlig udi vor Frue Kirke om Morgenens Kl. 7, da og Orgelværket hørtes, og Jubelbønnen blev læst, og efter den ringedes der til Kl. 10 med Kimen 3 Gange til en tysk Gudstjeneste, som af adskillige tyske Folk var forlangt, og med Prædiken og al den anden Gudstjeneste, med Messe og Psalter, holdt paa Tysk, blev forrettet efter tysk Maner, udi vor Frue Kirke af Stiftsprovsten Hr. Konsistorialassessor Mag. Sixtus Aspach, Sognepræst til bemeldte vor Frue, Sønder- og Nørre-Tranders Menigheder. Prædiken begyndtes med kort Bøn, derefter trakteredes Exordium prius, som mest gik ud paa den Arie, som før Prædiken var bleven musiceret med Orgelværkets, Herpavkers og Trompeters Klang, og begyndtes saaledes: »Kommt her, Ihr recht Lutherische Leut«, hvilken Arie var per Hetherosin af Provsten sammensat imod en Arie, som Papisterne havde ladet musicere den 9de September Anno 1672 udi en Kirke til Presburg i Ungarn, da den, taget fra de Lutherske, blev indviet til papistisk Tjeneste, som begynder: »Kommt her, Ihr recht Catholische Leut« og findes i Constantii Alethophili Der bedruckte Palmbaum, pag. 509. Bemeldte Arie blev og af Provsten udsat paa Dansk og musiceret paa Bededagen den 5te November til Højmesse. Efter dette Exordium prius, da Texten var reciteret, prædikedes Exordium posterius, Joh. 17 v. 3; siden blev Texten expliceret med Applikation til højlovlig Ihukommelse sl. Kong Christiani quarti Tid, da Jubilæum primum var holdt i Danmark, til nu Jubilæum secundum holdes udi Kong Frederici quarti Tid. Efter at Prædiken var sluttet med et smukt Emblema og den tyske Jubelbøn, blev sunget: »O, Gott! wir loben dich«, og efter at alting var endt med tysk Messe og Musik, gik Sviten fra Kirken under løsende Stykkeskud paa Kirkegaarden, hvorefter alt bemeldte Adelskab, samt alle fornemste, baade gejstlige

og verdslige udi Byen, mødte paa Slottet efter Invitation og bleve der udi stor Forsamling magnifikt trakterede af Hr. Stiftsbefalingsmanden, da Kongens og det ganske kongelige Huses Skaaler bleve under løsende Kanonskud og Instrumenters Lyd drukne; blev saa sluttet igjen om Aftenen med en fornøjelig, lystig Assemblée.

Onsdag Morgen den 3dje November, som var Jubelfestens fjerde Dag, holdtes igjen Gudstjeneste, da Provsten Hr. Assessor Aspach igjen prædikede dansk udi Budolfi Kirke over forrige Dags ommeldte Text, da der med Jubelbøn, Psalmer og Orgelværk blev forholdt, som før er meldt. Efter Prædiken mødte igjen baade Adelen og de andre Gejstlige og Verdslige til Rectors, Hr. Landsdommer Thestrups, og derfra fulgtes udi Procession til Skolen tredje Gang, hvor da, efter at sædvanlig Skolens Musik og et eget Jubelstykke paa Latin var afsunget under Pavkers og Trompeters Lyd, Conrector scholæ, Mag. Christian Thestrup, holdt sin Orationem jubilæam posteriorem de fructibus reformatæ jam per Lutherum religionis dogmatico moralis med hosfølgende Vota. Efter at der var sluttet med Musik, gik den ganske Svite med de tvende ældste Borgemestere foran derfra til Raadstuen, hvor de, modtagne af bemeldte Borgemestere og samtlig Magistraten under Pavkers og Trompeters Lyd samt løsende Skud, udi Forsamling af mer end 50 Personer, som dertil Dagen tilforn ved tvende Borgere vare inviterede, bleve meget priselig trakterede og diverterede indtil Aften med Herskabets Skaaler drukne under løsende Skud, Pavkers og Trompeters Lyd, da der og om Aftenen var opsat smukke Illuminationer om Luther og Reformationen.

Torsdag, Jubelfestens femte Dag, holdtes sædvanlig dansk Prædiken med læste Jubelbøn og Psalmer, sungne ved Orgelværkets Lyd. Derefter samledes det ganske Kjøbmandslav paa Aalborg Kompagni-Hus til Middag til fornøjeligt Gjæstebud. Om Aftenen fra 6 til 7 ringede det som sædvanlig igjen til efterfølgende Fredags almin-

delig kongl. paabudne Taksigelse og Bededag med alle Byens Klokker.

Fredagen derefter, som var Jubelfestens sjette Dag, holdtes alle fire Gudstjenester saaledes med egen Jubelmusik, Bøn, Psalmer og sungne »O, Gud! Vi love dig« som de tvende første Højtidsdage, hvortil vare efter kongelig Ordre Texter forordnede til Froprædiken og Højmesse af Amos 9,11, Tolvprædiken Josva 24,4, Aftensang 1 Thess. 2,13, da Hr. Biskoppen igjen selv prædikede udi vor Frue Kirke til Højmesse, til Slutning blev musiceret et Stykke, som af alle 3 Festens Texter var komponeret. Siden, efter at alle fire Gudstjenester vare holdte med smuk Andagt udi stor Frekvens af Folk, holdtes igjen Kl. 7 om Aftenen en smuk, fornøjelig, lystig Assemble af mange fornemme og honette Folk, som af endel unge Mænd til Seign. Morten Jensens vare inviterede, som alt i største Sømmelighed og innocent Fornøjelse af alle indbudne blev bivaanet.

Om Lørdagen fornøjede alle de andre Lav sig hver paa sit Sted udi skikkelige og ædruelige Samlinger.

Søndagen den 24de Trin., som var Jubelfestens ottende og sidste Dag, holdtes ligeledes udi alle Ting som den første alle fire Gudstjenester med Prædikener og Skolens dertil komponerede Vokal- og Instrumental-Musik, og som da Festen med Gudstjeneste var begyndt og kontinuerede, sluttedes den og ligeledes med sidste Aftensangs Tjeneste, hvortil og al Øvrigheden var samlet at anhøre det musikalske Stykke, som til Slutning blev musiceret at aftakke Festen med, og efter at da Musikanterne af Taarnet havde blæst udi Trompeterne og Valdhornene til Aftakning, var alting stille siden den Aften.

Ellers, saalænge Jubelfesten varede i de otte Dage, kimede det stedse til alle Prædikener, og Orgelværket ligeledes hørtes til alle Tjenester, baade Søn- og Søgnedage, Præsterne og i alle Prædikener handlede om Reformationens tilhørige Materier.

De fattige bleve og betænkte ved de fornøjelige Samlinger baade med Traktement og Penge til dem givne af baade indbydende og indbudne.

Guds hellige Navn være nu evig Ære, som har ladet sin kristen Kirke saa længe ved den rene og uforfalskede Lærdom bestandig bevares og har ladet os i disse besværlige Tider dog i stille Ro holde denne vor glædelige Jubelfest til hans Navns og Naades Ihukommelse. Han holde nu fremdeles sin naadige Beskjærmelse over sin Menighed! Han unde os og engang, om det er ej hans faderlige Vilje imod, en ønskelig Fred i Landet, at vi altid i Fredsboliger maatte ære og takke Guds Navn! Gud flytte saa aldrig sin Lysestage fra os, men lære os selv saaledes at vandre i sit Ords og Ansigts Lys, at vi engang som rette Lysets Børn maatte værdiges at optages til hans evige Lys for der at holde ham en evig Jubelfest med evig Haleluja! Amen!
